

Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. Київ: Видавництво, 2012. 26 с.

2. Беряєва Л.Б. Театралізовані ігри в корекційно-розвитковій роботі з дошкільниками: навч.-метод. посіб. Санкт-Петербург: КАРО, 2019. 256 с.

3. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 248 с.

4. Сулаєва Н.В., Федорович Л.О. Мистецькі ігри в корекційній роботі з дітьми з обмеженими психічними і фізичними можливостями : навч. посіб. Кременчук: Християнська зоря. 2018. 164 с.

5. Трусова О.Л. Планування й організація ігор драматизацій в дитячому садку: методичні рекомендації. Київ : РМК дошкільного виховання, 2018. 40 с.

УДК 929:37. 011. 3 – 056. 29.

Супрун Д. М., доктор пед. наук, професор,
професор кафедри спеціальної психології та медицини
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова

Супрун М.О., доктор пед. наук, професор,
професор кафедри психокорекційної педагогіки та реабілітології
Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова
м.Київ, Україна

ІЗ ІСТОРІЇ СТВОРЕННЯ ШКІЛЬНОГО МУЗЕЮ ДЕФЕКТОЛОГІЇ

Визначальною ознакою сучасного стану педагогічної науки в Україні є її прагнення до зростання на основі критичного переосмислення свого історичного досвіду. Не становить тут виключення і дефектологія, зокрема, така її важлива складова як олігофренопедагогіка. Особливу цінність, на наш погляд, мають ті дослідження у сфері історико-педагогічної науки, які зароджуються в її первинних осередках – шкільних колективах.

Прикладом такого синтезу теорії та практики у сфері педагогічної думки стала більш ніж тридцятирічна діяльність колективу Київської спеціальної школи №10. Поєднання передових здобутків теорії та практики у сфері спеціальної педагогіки завжди було визначальною ознакою цього колективу. Постійне прагнення до творчого зростання привело ентузіастів, яких очолював понад тридцять років директор школи І.В. Заєць, у тому числі і його однодумців – М.А. Арнольдова і П.П. Лосько, до створення школи-

лабораторії не тільки української дефектології, а й всього СРСР. Одним із підтверджень цьому є відкриття в школі ще на початку сімдесятих років єдиного на теренах Радянського союзу музею дефектології.

Насамперед необхідно зазначити, що духовним родоначальником його був Марк Адольфович Арнольд, чи не єдиний в країні серед дефектологів-практиків того часу кандидат педагогічних наук, вчитель-новатор.

Спираючись на власне науково-методичне бачення, а також на творчу співпрацю із лідерами української дефектології того часу в особі Івана Гавриловича Єременко, Віктора Миколайовича Синьова, Людмили Сергіївни Вавіної, Галини Миколаївни Мерсіянової, декана дефектологічного факультету КДПІ ім. О.М. Горького Віталія Івановича Бондаря та інших вчених, М.А. Арнольд реалізував цей сміливий науковий проект – створення музею дефектології країни. Цей музей за задумом його творців мав становити єдиний науково-методичний центр не тільки цієї школи, а й всієї дефектологічної науки та практики нашої Вітчизни. Випробування часом саме і свідчить про те, що колектив школи спільно з науковцями правильно визначили орієнтири своєї співпраці.

Важливою ознакою цього музею є те, що він був створений із врахуванням всіх необхідних вимог історико-педагогічної науки. Підтвердженням цьому є перш за все те, що музейні матеріали висвітлюють весь шлях становлення та розвитку дефектології і зокрема олігофренопедагогіки від її перших джерел і до наших днів, як в нашій країні, так і за її межами.

Ознайомлення з експозиціями, що були створені ще в сімдесяті роки, викликає інтерес педагогічного загалу та науковців за глибинною дослідницької думки і за сміливістю розкриття певних наукових питань корекційної педагогіки. Мова в першу чергу йде про висвітлення періоду розвитку українського шкільництва в спеціальних школах у 1918 – 1936 роках. Як показує аналіз науково-педагогічних джерел того часу, саме тоді українська дефектологія переживала епоху розквіту. Це проявлялося у взаємовпливі дефектології та педології – комплексної дитинознавчої науки, що припинила своє існування після постанови ЦК ВКП (б) від 4 липня 1936 р. «Про педологічні викривлення в системі наркомосів».

Розуміючи науково практичну значимість для сьогодення досвіду 30-х років, організатори музею зібрали цілий ряд рідкісних джерел, що якраз і характеризує широкий спектр наукових інтересів вчених та практиків дефектологічної ниви минулого. Особливої уваги заслуговують матеріали, що присвячені аналізу комплексного навчання, і яке у ті роки набуло широкого впровадження як в спеціальні, так і в масовій школі. Новаторство у побудові начального процесу полягало перш за все в тому, що організація викладу навчального матеріалу базувалася навколо домінуючої теми, яка одночасно мала і виключно пізнавальну, і практичну значимість для учня, в якого порушені вищі пізнавальні процеси.

Значний інтерес у відвідувачів викликають і матеріали, що пов'язані із розкриттям теоретичних та практичних основ навчальної дисципліни «психічна ортопедія», яка розглядалася фахівцями того часу як вагомий засіб корекції вад психічного розвитку дитини із інтелектуальними порушеннями.

Як і кожна галузь знань, дефектологічна наука характеризується перш за все вченими-особистостями, які становлять основу її наукового потенціалу. Українська корекційна педагогіка представлена цілою когортою науковців, які є гордістю не тільки вітчизняної, а й світової науки. Керуючись саме таким підходом, основоположники музею зібрали цінні історичні матеріали із життя та діяльності корифеїв дефектології України, Радянського Союзу і зарубіжних країн. Серед багатьох експонатів заслуговують на першочергову увагу матеріали, що присвячені науковій спадщині Г.М. Дульнева – класика олігофренопедагогіки, який надав суттєву допомогу у створенні музею і опікувався його долею до кінця свого життя. Підтвердження цього – спомини Г.М. Дульнева, а також академіка В. М. Синьова, який продовжив естафету свого Вчителя і всі ці роки тісно співпрацював із колективом школи.

Варті ретельного вивчення і матеріали, які розкривають життєвий та науковий шлях Л.С. Виготського та його сучасників: О.М. Граборова, А.В. Володимирського, В.П. Кащенко та інших вчених у галузі спеціальної педагогіки.

Музейні матеріали до певної міри ліквідують прогалину у висвітленні ролі цілого ряду постатей у педагогіці минулого. Однією із таких фігур був Андрій Володимирович Володимирський (1875-1936), ім'я якого незаслужено мало висвітлюється в сучасній літературі з питань дефектології та загальної педагогіки. А між тим, професор А.В. Володимирський має великі заслуги в розвитку вітчизняної корекційної педагогіки. Він був одним з ініціаторів розвитку вищої дефектологічної освіти в Україні, вніс вагомий внесок у розвиток мережі спеціальних дитячих закладів освіти, одним із перших в Україні розпочав експериментальне вивчення психіки дітей з певними вадами психофізичного розвитку. Невипадково Х.С. Замський зараховував А. В. Володимирського до найактивніших і найпрогресивніших діячів педагогічної науки першої половини двадцятого століття.

Окремим розділом експонатів музею є матеріали, що висвітлюють результати досліджень відомого історика корекційного навчання професора Х.С. Замського. Відвідувачам музею у пізнавальному плані є і дуже корисним розкриття цим вченим історії минулого і сучасного етапів розвитку дефектологічної науки як на теренах колишнього СРСР, так і за кордоном. Ним в динаміці розкрито процес становлення широкої мережі спеціальних шкіл для різних категорій дітей, що мають особливі потреби в психофізичному розвитку. Його наукові інтереси сягали історичної давнини, коли ще була відсутня чітка система у вихованні та навчанні аномальних дітей і до наших днів, коли в двадцятому столітті, особливо у його другій

половині, була обґрунтована мережа різних типів навчальних закладів для більш ніж двадцяти категорій учнів з різними аномаліями. Ці заклади входять у загальну систему народної освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Результати досліджень Х.С. Замського були висвітлені в підручнику «Історія олігофренопедагогіки», що неодноразово перевидавався і вже ось протягом більш ніж сорок років слугує важливим джерелом історико-педагогічних знань для вітчизняних дефектологів та студентів дефектологічних факультетів.

Післявоєнний період історії дефектологічної науки та практики досить повно розкритий через призму аналізу творчого шляху М.М. Грищенка – одного із основоположників Інституту дефектології України, що працював у сорокові-п'ятидесяті роки; першого президента АПН України М.Д. Ярмаченка; багаторічного керівника відділу дефектології Інституту педагогіки І. Г. Єременка; академіка В.М. Синьова; провідних науковців Л.С. Вавіної, Г.М. Мерсіянової, В.Є. Турчинської та інших олігофренопедагогів.

На особливу увагу заслуговують музейні матеріали, що висвітлюють аналіз розробки та запровадження в широку педагогічну практику диференційоване навчання дітей, які мають порушення інтелектуального розвитку. Наукові здобутки у розробці теоретико - методичних основ диференційованого навчання належать І.Г. Єременку, Л.С. Вавіній, та Г.М. Мерсіянової. Цей підхід до навчання набув широкого запровадження та визнання в межах всього колишнього СРСР і ще й зараз залишається у творчому арсеналі передових педагогів-практиків.

Шістдесяти-сімдесяти роки ХХ ст. для історії корекційної педагогіки є вагомими, тим що вони ознаменувалися розвитком та впровадженням у широку педагогічну практику багатьох новітніх технологій проведення занять з учнями, які мають особливі потреби у своєму фізичному та психічному розвитку. Прикладом цьому слугує розроблена на базі школи-інтернату методика програмованого навчання учнів. Її автором був завуч школи М.В. Арнольд, який у 1968 році під керівництвом професора Х. С. Замського захистив вперше серед педагогів-практиків Радянського Союзу кандидатську дисертацію. Цей метод навчання ефективно вирішував цілий спектр проблем дидактики спеціальної школи. Зокрема, програмоване навчання сприяло вирішенню таких завдань:

1. Визначення ступеня доступності для розумово відсталих школярів самого програмованого методу і засобів його реалізації. Тобто виявити, як учні розуміють письмові інструкції і до якої міри ці інструкції керують практичними діями школярів; як учні вміють користуватися засобами самоконтролю; яка самостійність їх при виконанні програмованих завдань, оскільки письмове інструктування є основним елементом програмованого навчання.

Українським дефектологам необхідно було також визначити за яких умов забезпечується ця доступність.

2. Доцільність поєднання програмованого навчання з традиційними засобами і методами навчальної роботи.

3. Визначення, на якому саме етапі навчання і у зв'язку з якими завданнями найбільш доцільно використовувати програмоване навчання.

4. Вивчення можливості використання навчальних засобів, їх ролі та місця у корекційно-виховному процесі школи.

5. Визначення впливу програмування на розвиток самостійності та активності, на індивідуалізацію навчального процесу.

6. Виявлення, як використання окремих елементів програмування здійснює вплив на якість знань учнів, на їх свідомість і міцність.

Про значний педагогічний ефект запровадження програмованого навчання в практику спеціальних шкіл Радянського Союзу можна судити навіть зараз за тим фактом, що у багатьох шкільних колективах цей метод і в наш час займає чільне місце серед широкого спектра інших навчальних способів передачі знань від вчителя до учня спеціальної школи-інтернату.

Музейні експонати широко представлені матеріалами, які розкривають історію проведення дослідних робіт як в цій, так і в інших спеціальних школах України. Так, цей колектив поряд із десятками інших шкіл слугував експериментальним майданчиком для проведення В. М. Синьовим вивчення причинно-наслідкових зв'язків на уроках географії, а також для монографічного дослідження цього вченого «Корекція інтелектуальних порушень в учнів допоміжної школи», що стали, відповідно, кандидатською та докторською дисертаціями. Поряд із цим вченим у цьому колективі був реалізований цілий пласт наукових робіт провідними дефектологами країни на чолі із професором Іваном Гавриловичем Єременком та академіком Віталієм Івановичем Бондарем.

Вагомо представлені в музеї матеріали, що розкривають розвиток системи підготовки вітчизняних дефектологічних кадрів. Зокрема, викликає значний інтерес історія дефектологічного факультету (нині факультет спеціальної та інклюзивної освіти Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова), яка розкрита через аналіз творчого шляху його керівників та випускників. Так, експонати музею досить повно висвітлюють внесок українських вчених у підготовку учителів-дефектологів, які в різні роки очолювали факультет та його кафедри. Серед цих вчених-педагогів чільне місце займають: А.В. Володимирський, М.Д. Ярмаченко, К.М. Турчинська, Н.Ф. Засенко, В.М. Синьов, А.І. Селецький, В.І. Бондар, В.Є. Турчинська, І.П. Колесник, Є.Ф. Соботович, Є.П. Синьова, Л.І. Фомічова, М.К. Шеремет та ін. (прізвища подані не за алфавітом, а за принципом історизму).

Варто також зазначити, що у цьому колективі після закінчення дефектологічного факультету столичного вузу розпочали свій творчий шлях

академік НАПН України, директор Інституту проблем виховання НАПН України І.Д. Бех і президент Міжнародної академії управління персоналом Г.В. Щокін.

Багаторічну співпрацю має колектив школи із випускниками факультету дефектології, що складають його гордість. Це перш за все академік, директор Інституту психології ім. Г.С. Костюка С.Д. Максименко, професори Київського інституту внутрішніх справ О.П. Северов і Д.О. Ніколенко та ін.

На наш погляд, ще однією цікавою сторінкою в історії школи є її багаторічна співпраця із психологічним факультетом і кафедрою правової та соціальної педагогіки КІВС при НАВСУ. Результатом такої спільної діяльності стала реалізація ряду цікавих проектів, які мали суттєвий вплив на поліпшення системи підготовки психологів і на стан корекційно-виховної роботи в школі.

Звичайно, час вносить корективи в усі сфери буття людини... Разом із тим дуже хочеться сподіватися, що сьогоденній колектив спеціальної школи №10 на чолі із А.О. Руденко, яка вдало поєднує роботу із навчанням в аспірантурі рідного факультету, продовжить славні традиції своїх славних попередників і започаткує свою сторінку в історію вітчизняної дефектологічної науки та практики.

Список використаних джерел

1. Гладченко І.В., Супрун М.О. До 75-річчя від дня народження професора І. П. Колесника. *Особлива дитина: навчання і виховання*, 2017. №1. С. 87-88.
2. Гладченко І.В., Супрун М.О. Учитель учителів. Пам'яті колеги. *Дефектолог*, 2017. №11 (131). С. 25-26.
3. Гладченко І.В., Супрун М.О. Вчитель вчителів (до 75-річчя від дня народження професора І.П. Колесника). *Корекційна педагогіка*. 2017. №1. С. 26-28
4. Гладченко І.В., Супрун М.О. Вчитель вчителів. *Теорія і практика спеціальної педагогіки та психології*: збірник наук. праць. Вип. 9. ІСП НАПН України, 2018. С.17-21.
5. Колесник І.П. Супрун М.О. Нарис життя і науково-педагогічної діяльності М. З. Кота (до 75-річчя від дня народження). *Корекційна педагогіка*. 2017. №1. С. 25-26.
6. Бойко-Бузиль Ю.Ю., Супрун М.О. Ювілей академіка Синьова Віктора Миколайовича (до 80-річчя від дня народження). *Вісник пенітенціанної асоціації України*. 2020. №1. С. 143-150.
7. Fedorenko, M, Suprun, D. Psychological Linguodidactics of Speech Development Activity of Senior School Age Children with Autistic Abnormalities *PSYCHOLINGUISTICS*. 2019.DOI: 10.31470/2309-1797-2019-25-1-281-299.

8. Suprun, D. Griban, G., Nikulochkina, O., Varetska O., & Formation of the Primary School Teachers' Information Competency in Postgraduate Education. *Postmodern Openings*, 11(3), 41-72. <https://doi.org/10.18662/po/11.3/199>

9. Sheremet, M; Suprun, M; Suprun, D. Future Psychologists' Readiness to Work in Conditions of Social Cohesion in Education *WEB OF SCIENCE* Published: Sep 2020 *International Journal of Applied Exercise Physiology*

10. Zhuravlova L., Sheremet M., Dmytriieva I., Suprun D. State of formation of motivation as one of the structural-functional components of speech development of primary schoolchildren with dysgraphia. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 2020. Vol. 24, Issue 08. P. 8985-8999 <https://doi.org/10.37200/IJPR/V24I8/PR280893>

11. Zhuravlova L., Sheremet M., Suprun D. Results of the Examination of Primary School Students By Means of Speech Therapy *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Volume 12, Issue 1, pages: 326-342 DOI: <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/185>

УДК 159.923-056.313

Томашук П.В., вихователь

*КЗО «Жовтневий навчально – реабілітаційний центр з поглибленим професійно – трудовим навчанням» ДОР
с. Вакулове, Криворізький район,
Дніпропетровська область, Україна*

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ СФЕРИ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

В Україні триває реформування системи освіти. Інструментом становлення нової освіти є інноваційна діяльність, яка полягає у внесенні якісно нових елементів у навчальний процес. У Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року підкреслюється необхідність розширення практики інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами у системі загальної освіти.

Для практичного здійснення інклюзивної освіти необхідно розв'язати ряд проблем, пов'язаних не лише з матеріальною базою і з недостатньою готовністю педагогів здійснювати свою професійну діяльність у нових умовах. Інклюзивне навчання, як інноваційна форма, потребують визначення наукового-методичного апарату її забезпечення та реалізації. Інновації в освітній діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами – це